

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکدهٔ زبان و ادبیات فارسی

موضوع:

بررسی و مقایسه جلوه‌های رمانتیسم در آثار نادر نادرپور، فریدون مشیری و ابوالقاسم

شابی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ادبیات تطبیقی (فارسی - عربی)

استاد راهنما: دکتر احمد تمیم‌داری

استاد مشاور: دکتر رضا ناظمیان

دانشجو: مجید رحمتی

شهریور ۱۳۹۲

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه‌ها

کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبائی

عنوان: بررسی و مقایسه جلوه‌های رمانتیسم در آثار نادر نادرپور، فریدون مشیری و ابوالقاسم شابی	
نویسنده / محقق: مجید رحمتی	
مترجم:	
استاد راهنما: آقای دکتر احمد تمیم داری استاد داور: آقای دکتر منوچهریان استاد مشاور: آقای دکتر رضا ناظمیان	
کتابنامه: دارد	واژه‌نامه: ندارد
نوع پایان نامه: ☐ بنیادی ☐ توسعه‌ای ☐ کاربردی	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	سال تحصیلی: 1390_91
محل تحصیل: تهران نام دانشگاه: علامه طباطبائی دانشکده: زبان و ادبیات فارسی	
تعداد صفحات: گروه آموزشی: زبان و ادبیات فارسی	
کلید واژه‌ها به زبان فارسی: رمانتیسم، ادبیات تطبیقی، فریدون مشیری، نادر نادرپور، ابوالقاسم شابی	
کلیدواژه‌ها به زبان انگلیسی: Romanticism, Comparative literature, FereydoonMoshiri, Nader Naderpour, Aboul-QacemEchebbi	

چکیده

الف. موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف):

مکتب رمانتیسم با تکیه بر احساسات و عواطف انسانی در تقابل با کلاسیسم ظهور کرد و زمینه‌ساز تحولات بسیاری در ادبیات گردید تا جایی که می‌توان این مکتب را سرآغاز مکاتب دیگر دانست. در آخرین سال‌های قرن هجدهم با گرد آمدن گروهی بر گرد برادران شلگل در آلمان و با انتشار ترانه‌های غنایی سروده‌ی کالریج و وردزورث به سال ۱۷۹۸ در انگلستان جنبش رمانتیک به معنای واقعی آن خود را به جهان معرفی کرد. در عصر مشروطه در ایران و با ترجمه‌ی آثار نویسندگان و شاعران رمانتیک و آشنایی ادیبان با زبان‌های غربی و داغ شدن بحث‌های رمانتیک در مجلات باعث نفوذ رمانتیسم در ادبیات فارسی شد. در قرن نوزدهم هم شاعران عرب در مقابل مضامین و قوالب کهن ایستادگی کردند و با آشنایی با مکاتب ادبی غرب حرکت‌های ادبی تازه‌ای در کشور مصر و به تبع آن در دیگر کشورهای جهان عرب به وجود آمد. در ایران نیما و میرزاده‌ی عشقی را بر آغاز رمانتیسم دانسته‌اند و در ادبیات عرب خلیل مطران را که متأثر از مکتب رمانتیسم فرانسه می‌دانند سر آغاز رمانتیک‌های عرب است. نادر نادرپور به دلیل آشنایی با زبان‌های اروپایی با مکتب ادبی رمانتیسم آشنایی داشت و در اشعار وی توجه به این مکتب به وضوح دیده می‌شود. وی از وفادارترین شاعران فارسی به مکتب رمانتیسم است. فریدون مشیری نیز از شاعرانی است که هم از حیث ساختار و هم از حیث محتوا متأثر از اصول رمانتیسم است. فریدون مشیری در خلال اشعار خود هم احساسات و عواطف شخصی خود را بیان نموده است و نیز در پاره‌ای از اشعار خود مسائل اجتماعی را بیان نموده است. شعر مشیری شعری عاشقانه، لطیف و اندوهگین و رمانتیک است. ابوالقاسم شابی، از پیشگامان شعر رمانتیک عرب است. وی زیباترین اشعار خود را در قالب وصف طبیعت و بیان مسائل اجتماعی سروده است. از دلایل بروز رمانتیسم در شعر شابی را می‌توان وضعیت اجتماعی حاکم بر تونس دانست.

هدف از این پژوهش بررسی و مقایسه‌ی اشعار مشیری، نادرپور و شابی از دیدگاه مکتب رمانتیسم است و اینکه این شاعران چگونه اصول مکتب رمانتیسم را در اشعارشان بازتاب داده‌اند. با بررسی این موضوع می-

توان دریافت که شاعران معاصر ادب فارسی و ادب عربی تا چه حد از این مکتب تاثیر پذیرفته‌اند.

ب. مبانی نظری شامل مرور مختصری از منابع، چارچوب نظری و پرسش‌ها و فرضیه‌ها:

پرسش‌ها:

آیا در اشعار ابوالقاسم شابی و فریدون مشیری و نادر نادرپور اصول مکتب رمانتیسم انعکاسی داشته است؟

کدام یک از این سه شاعر بیشتر تحت تاثیر مکتب رمانتیسم است؟

این سه شاعر به کدام یک از شاخه‌های رمانتیسم گرایش بیشتری دارند؟

فرضیه‌ها:

هر سه‌ی این شاعران هم در ساختار و هم در محتوای اشعارشان تاثیر پذیری از مکتب رمانتیسم مشاهده می‌شود.

در جای‌جای اشعار این شاعران می‌توان بارقه‌هایی از رمانتیسم را مشاهده کرد و رمانتیسم به مقدار یکسانی در شعرشان بازتاب یافته است. فریدون مشیری و ابوالقاسم شابی علاوه بر رمانتیسم فردی به رمانتیسم اجتماعی نیز گرایش دارند اما نادرپور تنها به گرایش رمانتیسم فردی تعلق دارد.

پ. روش تحقیق شامل تعریف مفاهیم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، نمونه‌گیری و روش-

های نمونه‌گیری، ابزار اندازه‌گیری، نحوه اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

روش تحقیق در این رساله، کتابخانه‌ای و مبتنی بر مطالعه‌ی دقیق اشعار، نمونه‌یابی، آمارگیری، استنباط، و نقد و بررسی بر اساس مطالب استخراج شده می‌باشد.

ت. یافته‌های تحقیق:

در این پژوهش ثابت شد که هر سه شاعر مورد بررسی یعنی نادر نادر پور، فریدون مشیری و ابوالقاسم شابی از پیروان مکتب رمانتیسم هستند و با توجه به داده‌های این پژوهش می‌توان هر سه شاعر را چه از لحاظ صورت و چه از لحاظ محتوا متاثر از مکتب رمانتیسم دانست و اصول این مکتب را در شعر ایشان یافت.

ث. نتیجه‌گیری و پیشنهادات:

از پژوهش حاضر می‌توان این نتیجه را به دست آورد که نادرپور به علت بازتاب غم و اندوه فراوان در

شعرش و عدم توجه به محیط پیرامون خود و مسائل اجتماعی در زمره‌ی شاعران رمانتیسم فردی یا دقیق‌تر «رمانتیسم سیاه» قرار می‌گیرد.

فریدون مشیری و ابوالقاسم شابی با اینکه در اشعار خود غم و اندوه و یاس و ناامیدی بسیار را بازتاب داده‌اند اما از مسائل اجتماعی نیز غافل نبوده‌اند و رمانتیسم اجتماعی در اشعارشان بازتاب یافته است. ابوالقاسم شابی در اشعاری که غم و اندوه بر شعرش سیطره دارد به نادرپور نزدیک‌تر است و در اشعاری که به مسائل اجتماعی پرداخته است یادآور اشعار فریدون مشیری است.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان‌نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نماییم.

نام استاد راهنما:

سمت علمی:

نام دانشکده:

رئیس کتابخانه:

با تشکر از مادر مهربانم

تقدیم به رمانتیک‌ترین برادر دنیا «مه‌دی»

بر خود لازم می‌دانم از کسانی که در نگارش این پایان نامه به این جانب یاری رسانده‌اند کمال تشکر و قدردانی را به جای آورم. در ابتدا از استاد راهنمایم آقای دکتر احمد تمیم‌داری که در تمام مراحل این پژوهش، راهنمایی‌های روشن‌گرانه‌شان را فراروی من نهاده‌اند تشکر می‌نمایم و نیز از استاد بسیار دلسوزم آقای دکتر رضا ناظمیان قدردانی می‌کنم که در کلاس درس ایشان به فکر نگارش پایان نامه‌ای درباره شایب افتادم. از آقای دکتر منوچهریان نیز که داوری این رساله را تقبل کردند تشکر می‌نمایم و از استاد دانشمند دکتر مسعود جعفری که - در حق وی می‌توان این بیت «صبر بسیار نباید پدر پیر فلک را // تا دگر مادر گیتی چو تو فرزند بزاید» را گفت - در تمام مراحل نگارش این پژوهش مرا یاری رساندند، سپاس‌گزاری می‌کنم. از دکتر حسن اکبری بیرق و حمیدرضا توکلی، استادان دوره کارشناسی‌ام که شیوه صحیح پژوهش را به بنده آموختند نیز کمال تشکر را دارم.

در پایان نیز بر خود واجب می‌دانم از دوستان عزیزم پیمان دهقان‌پور، محمد نداف ازغندی، محمد معصومی، رامین کشاورزبان، حسین زیاری، محمد مهدی زمانی، وحید قیامی، محسن قائمی و امید سلطانی و نیز دو دوست عالم خود خیام جوکار و مهدی کبکی کمال تشکر و قدر دانی را به جا بیاورم.

چکیده

مکتب رمانتیسم از مهم‌ترین مکاتب ادبی است. این مکتب با تکیه بر احساسات و عواطف انسانی در تقابل با مکتب خردگرایی کلاسیسم قرار گرفت و باعث دگرگونی‌های بسیار در ادبیات شد. این تحولات و دگرگونی‌هایی که مکتب رمانتیسم سبب آن‌ها شد زمینه ساز مکاتب و جریان‌های دیگر ادبی مانند سور رئالیسم و سمبولیسم و... شد. در سال‌های پایانی قرن نوزدهم به دلیل گسترش روابط فرهنگی شرق با غرب، و با ترجمه‌ی آثار نویسندگان و شاعران غربی، نسل جدیدی از شاعران عرب پا به عرصه‌ی وجود نهادند که در مقابل قالب‌ها و مضامین تقلیدی شعر عربی ایستادگی کردند و خواستار اصلاحات نوین و جدیدی در زمینه‌ی ادبیات شدند تا مطابق با نیازهای عصر و همسو و هم جهت با آزادی و اختیارات شاعر باشد. این مکتب در قرن بیستم نیز وارد زبان و ادبیات فارسی شد. ترجمه‌ی آثار نویسندگان و شاعران معروف رمانتیک اروپایی در دوره‌ی مشروطه و آشنایی ادیبان آن روز به زبان‌های اروپایی و ظهور و گسترش مباحث رمانتیکی در مجلات ادبی و نیز عدم کارآمدی و تطابق شعر سنت‌گرای فارسی با اقتضائات عصر، باعث ظهور جریان جدیدی از شعر شد که از امتیازات محتوایی و ادبی جدیدی برخوردار بود که از آن به عنوان شعر میانه‌رو و یا رمانتیک تعبیر می‌کنند. فریدون مشیری و نادر نادرپور دو شاعر معاصر فارسی و ابوالقاسم شابی شاعر تونسی در اشعار خود چه از لحاظ محتوایی و چه از لحاظ صوری تحت تاثیر مکتب رمانتیسم هستند. نگارنده درصدد نشان دادن متاثر بودن این شاعران از این مکتب ادبی و تطبیق اشعار ایشان از این منظر می‌باشد.

کلید واژه: رمانتیسم، ادبیات تطبیقی، نادر نادرپور، فریدون مشیری، ابوالقاسم شابی

بیان مساله

مکتب رمانتیسم بی‌شک مهم‌ترین مکتب ادبی اروپا است. رمانتیسم در اروپا بر خرابه‌ها و ویرانه‌های مکتب کلاسیک شکل گرفته‌است. ریشه‌های این مکتب در قرن هجدهم نهفته است. این جنبش محصول یک روند تکاملی ممتد و طولانی است و سیر تکامل و شکل و صورت آن می‌تواند بیانگر ماهیت انقلابی رمانتیک باشد. این مکتب با تکیه بر احساسات و عواطف انسانی در تقابل با کلاسیسم ظهور کرد و زمینه‌ساز تحولات بسیاری در ادبیات گردید تا جایی که می‌توان این مکتب را سرآغاز مکاتب دیگر دانست. در آخرین سال‌های قرن هجدهم با گرد آمدن گروهی بر گرد برادران شلگل در آلمان و با انتشار ترانه‌های غنایی سروده‌ی کالریج و وردزورث به سال ۱۷۹۸ در انگلستان جنبش رمانتیک به معنای واقعی آن خود را به جهان معرفی کرد.

در عصر مشروطه در ایران و با ترجمه‌ی آثار نویسندگان و شاعران رمانتیک و آشنایی ادیبان با زبان‌های غربی و داغ شدن بحث‌های رمانتیک در مجلات باعث نفوذ رمانتیسم در ادبیات فارسی شد. در قرن نوزدهم هم شاعران عرب در مقابل مضامین و قوالب کهن ایستادگی کردند و با آشنایی با مکاتب ادبی غرب حرکت‌های ادبی تازه‌ای در کشور مصر و به تبع آن در دیگر کشورهای جهان عرب به وجود آمد. در ایران نیما و میرزاده‌ی عشقی را بر آغاز رمانتیسم دانسته‌اند و در ادبیات عرب خلیل مطران را که متأثر از مکتب رمانتیسم فرانسه می‌دانند سر آغاز رمانتیک‌های عرب است.

نادر نادرپور به دلیل آشنایی با زبان‌های اروپایی با مکتب ادبی رمانتیسم آشنایی داشت و در اشعار وی توجه به این مکتب به وضوح دیده می‌شود. وی از وفادارترین شاعران فارسی به مکتب رمانتیسم است و تا پایان عمر نسبت به این مکتب وفادار ماند. فریدون مشیری نیز از شاعرانی است که هم از حیث ساختار و هم از حیث محتوا متأثر از اصول رمانتیسم است. فریدون مشیری در خلال اشعار خود هم احساسات و عواطف شخصی خود را بیان نموده است و نیز در پاره‌ای از اشعار خود مسائل اجتماعی را

بیان نموده است. شعر مشیری شعری عاشقانه، لطیف و اندوهگین و رمانتیک است. ابوالقاسم شابی، از پیشگامان شعر رمانتیک عرب است. وی زیباترین اشعار خود را در قالب وصف طبیعت و بیان مسائل اجتماعی سروده است. از دلایل بروز رمانتیسم در شعر شابی را می‌توان وضعیت اجتماعی حاکم بر تونس دانست.

سوالات پژوهش

۱) آیا در اشعار ابوالقاسم شابی و فریدون مشیری و نادر نادرپور اصول مکتب رمانتیسم انعکاسی داشته است؟

۲) کدام یک از این سه شاعر بیشتر تحت تاثیر مکتب رمانتیسم است؟

۳) این سه شاعر به کدام یک از شاخه های رمانتیسم گرایش بیشتری دارند؟

فرضیه های پژوهش

۱) هر سه ی این شاعران هم در ساختار و هم در محتوای اشعارشان تاثیر پذیری از مکتب رمانتیسم مشاهده می‌شود.

۲) در جای جای اشعار این شاعران می‌توان بارقه‌هایی از رمانتیسم را مشاهده کرد و رمانتیسم به مقدار یکسانی در شعرشان بازتاب یافته است.

۳) فریدون مشیری و ابوالقاسم شابی علاوه بر رمانتیسم فردی به رمانتیسم اجتماعی نیز گرایش دارند اما نادرپور تنها به گرایش رمانتیسم فردی تعلق دارد.

پیشینه پژوهش

حمیده ساکت تبار در پایان نامه‌ی خود با عنوان «بررسی رمانتیسم در ساختار و محتوای شعر فریدون مشیری» که در سال ۱۳۸۵ آن را به رشته‌ی نگارش درآورده‌است به صورت بسیار مختصر به بررسی ساختاری اشعار مشیری پرداخته‌است که از چند صفحه تجاوز نمی‌کند اما تقریباً به صورت مفصل اشعار

مشیری را از لحاظ محتوایی بررسی کرده و نشان داده‌است که مشیری چگونه اصول رمانتیسم را در اشعار خود بازتاب داده است. این پایان نامه متعلق به دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور تبریز است. در فصل نامهلسان مبین (پژوهش ادب عربی) مقاله‌ای با عنوان «بررسی تطبیقی رمانتیسم در اشعار نادر نادرپور و ابوالقاسم شابی» توسط دکتر عبدالعلی آل بویه لنگرودی و فریبا مدبری در سال ۱۳۹۰ به چاپ رسیده است که در این مقاله شعر نادرپور و شابی را از لحاظ اصول رمانتیستی با یک دیگر مقایسه کرده‌است. اما این مقاله در بخشی که رمانتیسم شعر شابی را مورد بررسی قرار داده‌است بسیار مختصر است و تقریباً به صورت ناقص انجام شده‌است.

همان طور که مشاهده می‌شود پژوهشی به صورت مفصل در این زمینه انجام نشده‌است و جای یک پژوهش مفصل تطبیقی در این زمینه خالی است.

اهداف پژوهش

هدف از این پژوهش بررسی و مقایسه‌ی اشعار مشیری، نادرپور و شابی از دیدگاه مکتب رمانتیسم است و اینکه این شاعران چگونه اصول مکتب رمانتیسم را در اشعارشان بازتاب داده‌اند. با بررسی این موضوع می‌توان دریافت که شاعران معاصر ادب فارسی و ادب عربی تا چه حد از این مکتب تاثیر پذیرفته‌اند.

روش تحقیق

روش تحقیق در این رساله، کتابخانه‌ای و مبتنی بر مطالعه‌ی دقیق اشعار، نمونه‌یابی، آمارگیری، استنباط، و نقد و بررسی بر اساس مطالب استخراج شده می‌باشد.

فهرست

۵	فصل اول:
۵	تعاریف و کلیات
۶	۱. ادبیات تطبیقی
۶	۱.۱. تعریف
۷	۲.۱. تاریخچه ادبیات تطبیقی
۸	۳.۱. مکاتب ادبیات تطبیقی
۱۰	۴.۱. اهمیت ادبیات تطبیقی
۱۱	۲. رمانتیسم
۱۱	۱.۲. کلمه رمانتیک
۱۲	۲.۲. تعریف رمانتیسم
۱۳	۳.۲. عصر روشنگری
۱۴	۴.۲. پیش رمانتیسم
۱۵	۵.۲. تصویر پیش رمانتیسم در آلمان، فرانسه و انگلستان
۱۵	۶.۲. عوامل پیدایش مکتب رمانتیسم
۲۰	۷.۲. مقایسه مکتب کلاسیسم و رمانتیسم
۲۱	۸.۲. مانیفست رمانتیک ها
۲۲	۹.۲. اصول رمانتیسم
۲۷	۱۰.۲. بزرگان رمانتیسم
۳۰	۱۱.۲. اندامواری شعر رمانتیک
۳۱	۱۲.۲. تصویر در مکتب رمانتیسم
۳۲	۱۳.۲. ادبیات اندوه، شب، گورستان

۳۳ ۳. رمانتیسم در ادب فارسی و عربی
۳۳ ۱.۳. پیدایش رمانتیسم فارسی
۴۲ ۲.۳. رمانتیسم در ادبیات عربی
۴۸ ۳.۳. شاعرانی که در این پژوهش مورد بررسی قرار می گیرند
۴۹ فصل دوم:
۴۹ بررسی شاعران و صورت شعر آن ها
۵۰ ۱. نادر نادرپور
۵۰ ۱.۱. زندگینامه و شعر
۵۲ ۲.۱. آثار نادرپور
۵۳ ۳.۱. ویژگی های زبانی و ادبی شعر نادرپور
۶۳ ۲. فریدون مشیری
۶۳ ۱.۲. زندگینامه و شعر
۶۵ ۲.۲. آثار فریدون مشیری
۶۶ ۳.۲. ویژگی های زبانی و ادبی شعر
۷۷ ۳. ابوالقاسم شابی
۷۷ ۱.۳. زندگینامه و شعر
۷۹ ۲.۳. آثار
۷۹ ۳.۳. ویژگی های زبانی و ادبی شعر
۸۳ فصل سوم:
۸۳ بررسی و مقایسه محتوای اشعار
۸۴ ۱. مرگ اندیشی
۸۴ ۱.۱. نادر نادرپور
۸۸ ۲.۱. فریدون مشیری
۹۳ ۳.۱. ابوالقاسم شابی

۲. اظهارملال واندوه و تنهایی ۹۵
- ۱.۲. نادر نادرپور ۹۵
- ۲.۲. فریدون مشیری ۹۹
۳. عشق ۱۱۰
- ۱.۳. نادر نادرپور ۱۱۰
- ۲.۳. فریدون مشیری ۱۱۱
- ۳.۳. ابوالقاسم شابی ۱۱۲
۴. طبیعت گرایی ۱۱۳
- ۱.۴. نادر نادرپور ۱۱۳
- ۲.۴. فریدون مشیری ۱۱۶
- ۳.۴. ابوالقاسم شابی ۱۱۸
۵. رمانتیسیم اجتماعی ۱۲۰
- ۱.۵. فریدون مشیری ۱۲۱
- ۲.۵. ابوالقاسم شابی ۱۲۲
۶. نقد تمدن جدید ۱۲۶
- ۱.۶. نادر نادرپور ۱۲۶
- ۲.۶. فریدون مشیری ۱۳۳
۷. رجعت به کودکی ۱۴۳
- ۱.۷. نادر نادرپور ۱۴۳
- ۲.۷. فریدون مشیری ۱۴۸
۸. سفر خیالی ۱۴۹
- ۱.۸. نادر نادرپور ۱۵۰
- ۲.۸. فریدون مشیری ۱۵۱
۹. غم غربت (نوستالژی) ۱۵۵

۱۵۵.....	۱.۹. نادر نادرپور.....
۱۶۳.....	فصل چهارم :
۱۶۳.....	نتیجه گیری
۱۶۷.....	منابع و ماخذ

فصل اول:

تعاریف و کلیات

۱. ادبیات تطبیقی

۱.۱. تعریف

در تعریف ادبیات تطبیقی در کتاب «فرهنگ ادبیات و نقد» آمده است: ادبیات تطبیقی آزمودن و تحلیل ارتباطها و همانندی‌های ادبیات و اقوام ملل گوناگون است. مطالعه تطبیقی ادبیات، مثل مطالعه تطبیقی مذاهب، کار نسبتاً تازه‌ای است و قبل از قرن نوزدهم به ندرت سابقه‌ای دارد. (کادن، ۱۳۸۰: ۹۳)

محمد غنیمی هلال نیز در تعریف ادبیات تطبیقی می‌نویسد: «ادبیات تطبیقی دلالت و مفهومی تاریخی دارد و موضوع تحقیق در این علم عبارتست از پژوهش در موارد تلاقی ادبیات در زبان‌های مختلف، یافتن پیوندهای پیچیده و متعدد ادب در گذشته و حال، و به طور کلی ارائه‌ی نقشی که پیوندهای تاریخی در تاثیر و تاثر داشته باشد، چه از جنبه‌های اصول فنی در انواع مکاتب ادبی و چه از دیدگاه جریان‌های فکری.» (۱۳۹۰: ۳۲) البته باید توجه داشت که این تعریف بر اساس مکتب فرانسوی ادبیات تطبیقی ارائه شده است.

عبدالحسین زرین کوب نیز ادبیات تطبیقی را اینگونه تعریف می‌کند: ادبیات تطبیقی عبارت است از تحقیق در باب روابط و مناسبات بین ادبیات و اقوام ملل مختلف جهان، و پژوهنده‌ای که به تحقیق در این رشته اشتغال دارد مثل آن است که در سرحد قلمرو زبان قومی به کمین می‌نشیند تا تمام مبادلات و معاملات فکری و ادبی را که از آن سرحد بین آن قوم و اقوام دور و نزدیک دیگر روی می‌دهد تحت مراقبت و نظارت خویش گیرد و پیداست که حاصل تحقیق او با میزان دقیقی که در این تحقیق بکار می‌بندد متناسب خواهد بود. (۱۳۶۱ ج ۱: ۱۲۵)

۲.۱. تاریخچه ادبیات تطبیقی

مطالعات تطبیقی در زمینه‌ی ادبیات از دوره‌ی رمانتیسم و با رواج اندیشه‌ی جهان وطنی ادبی (با مضمون نوین و متفاوت با مفهوم قرون وسطی که به معنی سیطره‌ی زبان لاتین و فرهنگ مسیحیت بر همه‌ی اروپا بود) آغاز شد. این مطالعات در این مقطع زمانی صرفاً به گردآوری مشابهت‌های ادبیات ملل می‌پرداخت. می‌توان گفت که نخستین دست‌اندرکاران ادبیات تطبیقی متخصصان فرهنگ توده و قوم-شناسانی بودند که تحت‌تأثیر هربرت اسپنسر (۱۹۳۰-۱۸۲۰م) به مطالعه‌ی خاستگاه‌های ادبیات، گونه-گونی آن در ادبیات شفاهی و بروز آن در اشعار غنایی، نمایشنامه‌ها و حماسه‌های کهن پرداختند. (محمدی، ۱۳۸۶: ۵۵)

اعلان افتتاح رسمی این رشته (ادبیات تطبیقی به صورت آکادمیک) با کتابی بود از یک انگلیسی به نام «ام. اچ. پوسنت» که حاوی مسائل نظری این بحث بود و تحت‌عنوان «ادبیات تطبیقی» در سال ۱۸۸۶م چاپ شد.

زادگاه ادبیات تطبیقی فرانسه است و پژوهشگران نخستین کسانی هستند که این شیوه جدید را در تحقیقات ادبی رواج دادند. در سال (۱۸۲۸ م) ویلمن (Villemain) یکی از استادان سرین، در درس تاریخ ادبیات فرانسه گاه از تأثیر ادبیات انگلیسی و ایتالیایی بر ادبیات فرانسه نیز سخن می‌گفت و دانشجویان را به سنجش ادبیات این ملت‌ها بر می‌انگیخت. جلد چهارم مجموعه‌ی سخن‌رانی‌های او در سال ۱۸۳۸م انتشار یافت و در این مجلد بود که ویلمن اصطلاح (la littérature comaree)، ادبیات تطبیقی، را برای نخستین بار بکار برد.

پس از ویلمن، یکی دیگر از استادان سرین، ژان ژاک آمپر (John Jacque amper) درس او را ادامه داد و به سنجش ادبیات ملت‌های مختلف از جمله ادبیات شرق و غرب پرداخت. درس او مورد استقبال بسیار واقع شد و بحث درباره‌ی ادبیات تطبیقی به مطبوعات نیز کشیده شد. سنت بوو (sainte Beuve) نویسنده و ناقد بزرگ فرانسوی، در مجله‌ی ادبی (Re vae deux mondes) ضمن مقالاتی

چند از «باب جدیدی که در زمینه‌ی تحقیقات ادبی گشوده شده بود» سخن گفت. (همان: ۵۵)

پس از کشیده شدن بحث ادبیات تطبیقی به روزنامه‌ها و مجلات تخصصی و محافل دانشگاهی، دانشگاه-ها به سرعت نسبت به تاسیس و راه اندازی رشته‌ی مورد نظر اقدام کردند و خیلی از آن‌ها صاحب کرسی ادبیات تطبیقی شدند. بدین ترتیب ادبیات تطبیقی در سراسر جهان گسترش یافت و دانشگاه-های مختلف دنیا، مطالعات تطبیقی را در زمینه‌ی ادبیات به طور جدی آغاز کردند. (همان: ۵۶)

۳.۱. مکاتب ادبیات تطبیقی

مکاتب شناخته‌شده‌ی ادبیات تطبیقی عبارت است از: مکتب فرانسوی، مکتب آمریکایی، مکتب انگلیسی، مکتب آلمانی.

از این مکاتب تنها مکتب فرانسوی و امریکایی ویژگی‌های بارز و متفاوتی دارند و قابل بررسی جداگانه اند. مکتب‌های انگلیسی و آلمانی در بیشتر موارد به مکتب فرانسوی نزدیک‌اند. یا تنها در برخی موارد اندک تفاوتی با آن دارند. به همین دلیل تنها دو مکتب فرانسوی و آمریکایی را معرفی می‌کنیم.

۱.۳.۱. مکتب فرانسوی:

نظریه پردازان مکتب فرانسوی، ادبیات تطبیقی را شاخه‌ای از تاریخ ادبیات به حساب می‌آورند و وظیفه پژوهشگر ادبیات تطبیقی را بررسی روابط ادبی بین فرهنگ‌های مختلف _ عمدتاً بین فرهنگ فرانسه و سایر ملت‌ها _ می‌دانند. این مکتب که تحت تاثیر پوزیتیویسم (اثبات گرایی) قرن نوزدهم اروپاست بر ارائه‌ی مستندات و مدارک تاریخی اصرار می‌ورزد و هرگونه مطالعه‌ی تطبیقی را مشروط به اثبات رابطه-ی تاریخی بین دو فرهنگ مورد نظر می‌داند. (انوشیروانی، ۱۳۸۹: ۱۲)

از دیدگاه مکتب فرانسوی اثبات روابط تاریخی بین آثار ادبی که به زبان‌های مختلف نگاشته شده‌اند، شرط مسلم و قطعی ورود به عرصه‌ی پژوهش‌های ادبیات تطبیقی است. بدین سان روشن می‌شود که در این حوزه هدف، علی‌رغم برداشت عده‌ای، تطبیق یا مقایسه نیست. تطبیق صرفاً وسیله یا روشی